

Türkiye'de Yünün Durumu; Bazı Sorunlar ve Başlıca Öneriler

Gülseren YAZICIOĞLU

Prof.Dr.

Ege Üni. Mühendislik Fak. Teks. Müh. Böl. İZMİR

Yün koyundan elde edilen lifdir. Türkiye'nin koyun mevcudunun 35 milyon baş olduğu sanılmaktadır. Ancak koyun başına alınan yapağı (kirli yün) miktarı 1.5 kg'a bile ulaşmamıştır. İnce yün ihtiyacımız ithal yoluyla karşılanmaktadır. Çünkü koyunda yün, et ve sütten sonra gelen bir ürün olarak düşünülmüş ve istikrarlı bir fiyat politikası geliştirilemediğinden ıslah çalışmaları da yeterli sonuç vermemiştir. Gerek verim gerekse kalite yönünden yünlerimiz ıslah edilmek isteniyorsa, ıslah çalışmalarının zaman aldığı düşünülürse, Türkiye'nin artık karar vermesi gerekir: İthale mi yoksa ıslaha ve üreticiye mi destek verilmeli?

STATE OF WOOL IN TURKEY SOME PROBLEMS AND CERTAIN RECOMMENDATIONS

Wool fiber is produced from sheep. The number of sheep in Turkey is estimated to be as 35 millions. But greasy wool production per sheep is under 1.5 kg. Fine wool need of Turkey is met by importation. Since wool is accepted as a product that comes second to meat and milk and because of the lack of a stable price policy, the results of the wool improvement studies have not been a dequate. If our wool is to be improved from the points of views of both yield and quality, and if the improvement would take time, than Turkey must decide on whether the support should be given to wool importation or to the breeders and breed improvements.

1.GİRİŞ

Doğal lifler; bitkisel, hayvansal ve madensel olarak üç gruba ayrılır. Hayvansal liflerin büyük bir çoğunluğu hayvanların derisinde meydana gelir, çok azı bazı böceklerin salgı ürünüdür.

Deride meydana gelen lifler eğer sert, kalın, kaba ise bunlara "kıl" denir. Örneğin adi keçi veya Keşmir keçisinin üst lifleri gibi. Kollar tekstilde tercih edilmeyen hayvansal liflerdir. Ancak genelde bazı hayvanların vücut örtüsünde kıl yanında ince, üniform lifler de bulu-

nur. Örneğin Keşmir keçisi, deve, lama v.b. hayvanlardaki ince lifler gibi. Bazı hayvanların ise vücudu oldukça üniform liflerle örtülüdür. Tiftik keçisi lifleri gibi. Tekstilde tercih edilen, yani kıl karakteri göstermeyen ve değişik hayvan ırklarından elde edilen bu liflere "spesiyal lifler" denir. Spesiyal lifler ya özel adları ile veya elde edildiği hayvanın adı ile adlandırılır. Örneğin tiftik keçisinden elde edilen liflere "tiftik" veya "moher", Keşmir keçisinden elde edilene "kaşmir", Ankara tavşanından elde edilene ise "Angora", deveden elde edilen liflere "deve lifi" denilmesi gibi.

Yukarıda verilen örneklerin dışında koyundan elde edilen liflere ise "yün" denir ve bu lifler hayvansal liflerin en önemli grubunu teşkil eder. O halde yün sadece koyundan elde edilen lifdir. Başka hayvanlardan elde edilen liflere yün denilmez. Günlük yaşantımızda bile bir mamulden söz edilirken "yün" denilmiş ise koyundan elde edilen lif akla gelir, başka bir hayvansal lif düşünülmez.

Deride meydana gelen bütün hayvansal liflerin elde edilmesinde olduğu gibi yün de koyundan kırkım yolu ile elde edilir. O nedenle hayvanın vücudundan çıkan yağ, ter ve deri döküntüsü ile ortamdan karışan çok değişik yabancı maddeleri içerir. Bu liflere, yani yabancı maddelerle karışık halde olan yüne "yapağı" denir. Fakat Batı Anadolu'da yılda iki kırkım yapıldığından ilkbahar kırkımından elde edilene "yapağı", sonbahar kırkımından elde edilene ise "yün" denilmektedir. Diğer yandan temizlenmiş yapağıya pek çok Türkçe kaynaktan "yün" denilmektedir. Bu ifadeler terim kargaşası yarattığı gibi bilimsel hatalara da neden olmaktadır.

Bu yazıda, yabancı maddesiyle birlikte olan, yani kirli yüne "yapağı", temiz olana da "yün" denilmiştir. Bize göre doğru olanı da budur.

2.DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KOYUN MEVCUDU, YAPAĞI VE YÜN ÜRETİMİ İLE TÜRKİYE'NİN YERİ

Bu yazının hazırlanması sırasında yapılan istatistiksel araştırmalarda, Türkiye'nin koyun mevcudu, yapağı ve yün üretimlerinin değişik kaynaklarda farklı gösterildiği veya bazılarında 1984 yılından sonra hiçbir değer belirtilmediği görülmüştür. Örneğin Türkiye İstatistik Yıllıkları, Tarım İstatistikleri Özetlerinde 1984 yılından sonra Türkiye'nin koyun mevcudu, yapağı ve yün üretiminin belirtilmediği görülmüştür. FAO istatistiklerinde ise 1984 yılından sonraki rakamlar tahmini olarak verilmiş, Wool Statistic'lerde koyun mevcudu 48,7 milyon baş, yapağı üretimimiz 61.000 ton olarak gösterilmiştir. Halbuki Türkiye İstatistik Yıllıklarında ve Tarım İstatistikleri Özetlerinde, Türkiye'nin 1984 yılındaki koyun mevcudu 40.391.000 baş, yapağı üretimi 50.835 ton olarak verilmiştir. Yün üretimi gösterilmiştir. O nedenle son yıllardaki koyun mevcudumuz,